

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Ekonomik Güvenlik

Czeslaw Mesjasz

Doç. Dr., Krakov University

Bu makaleye atıf için: Mesjasz, Krakov, “Ekonomik Güvenlik”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 125-150.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Ekonomik Güvenlik

Czeslaw MESJASZ*

ÖZET

Ekonomik güvenlik fikrinin hem kuramsal anlamda hem de siyasa oluşumu açısından kavranması zordur. Bu güvenlik türü, bir yandan, diğer güvenlik türleriyle çok yoğun bir bağlantı içindeymiş gibi görünür. Fakat diğer taraftan, piyasa bağlantılı neredeyse tüm eylemlerde bir derece güvensizlik mevcut olduğundan ekonomik olarak güvenli bir referans nesnesi aramak nafîle gözükür. Bu çalışmanın amacı, ekonomik güvenlik söyleminin, Çağdaş Ekonomi kuramı ve bu kitaptaki diğer çalışmalarda geliştirilen güvenliğin sistemsel unsurları çerçevesine nasıl yerleştirilebileceğini göstermektir. Çalışma, ekonomik güvenlik, Çağdaş Ekonomi kuramı ve güvenlik söylemindeki sistem yaklaşımları arasındaki bağlantılara yönelik çalışmalara bir giriş olarak tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Güvenlik, Güvenlik, Ekonomi

Economic Security

ABSTRACT

The idea of economic security is especially difficult to grasp, both in theory and in policy-making. On the one hand it is always seen as closely interlinked with other security sectors. On the other, however, it is commonly agreed that it is pointless to search for any economically secure reference object since a certain degree of insecurity is an inherent attribute of almost any market-related activities. The aim of this work is to show how the discourse on economic security can be put in a broader framework of contemporary economic theory and of systemic aspects of security developed in other parts of this book. The work is designed as an introduction to the study of the links between economic security, modern economic theory, and systems approach in security discourse.

Keywords: Economic Security, Security, Economics

---

* Czeslaw MESJASZ, Doç. Dr., Krakov Üniversitesi, Polonya. E-posta: mesjaszc@ae.krakow.pl. Makalenin İngilizceden Türkçeye tercümesi Yelda Demirağ tarafından yapılmıştır. Orijinal metin için bkz., Brauch et. al., Globalization and Environmental Challenges, s. 569-580.

Giriş

Güvenlik kavramının genişletilip derinleştirilmesinin siyasa yapımına da yansıyan kuramsal sonuçları olmuştur. Kendi içinde mantıksal bir kesinliği de olmayan karmaşık veya basit yorumlar akademisyen ve siyasa yapımcıların farklı sektörleri güvencikleştiren betimleyici güvenlik (*adjective security*) kavramlarını sıklıkla kullanmasına yol açsa da oldukça sınırlı bir teorik ve pratik uygulanabilirliğe sahiptir.

Ekonomik güvenlik fikrinin hem kuramsal anlamda hem de siyasa oluşumu açısından kavranması zordur. Bu güvenlik türü, bir yandan, diğer güvenlik türleriyle çok yoğun bir bağlantı içindeymiş gibi görünür. Fakat diğer taraftan, piyasa bağlantılı neredeyse tüm eylemlerde bir derece güvensizlik mevcut olduğundan ekonomik olarak güvenli bir referans nesnesi aramak nafile gözükür.

Ekonomik güvenliği daha detaylı bir şekilde tanımlama çabaları diğer güvenlik türleriyle ilgili benzer çalışmalardan farklıdır. Bu farklılığın dört sebebi bulunmaktadır:

İlk olarak, ekonomiyle bağlantılı konulardaki güvensizlik unsuru, her zaman negatif görülmemelidir. Sosyal hiyerarşinin her seviyesindeki rekabet güvensizlik yaratır. Fakat bu güvensizlik aynı zamanda dinamiklerin de temelidir ve bu şekilde bu ögenin içsel olarak negatif olduğu düşünülemez. *İkinci olarak*, askerî güvenliğin ekonomik boyutları, savunma ekonomisi ve benzeri durumlar her zaman doğrudan doğruya ekonomik güvenlik kavramına bağlanamaz. Bu konular, tamamen göz ardı edilemeseler de bu araştırmanın konusu dışında bırakılmıştır. *Üçüncü olarak*, genişletilmiş güvenlik kavramı, zımnen, ekonomik faaliyetlerin ve güvenliğin diğer sektörlerle bağlı olduğuna işaret etmektedir.¹ *Dördüncü olarak*, ekonomik güvenlik kavramının Uluslararası İlişkiler ile güvenlik çalışmaları, barış araştırmaları gibi bağlantılı alanlara girmesiyle, bu sektörle ilgili tartışmalar devlet-merkezli ekonomik güvenlikten bireysel düzeye geçmiştir ve yaşam koşulları birey güvenliğinin temel bir unsuru olarak gündeme gelmiştir.

---

¹ Geleneksel güvenlik sektörleri, çok geniş bir alanı kapsayan bilgisayar sistemlerinin güvenliği ve veri transferlerinden başlayarak bilgi sistemlerinin dünya çapında karışıklık içine düşmesinin siyasal, sosyal, ekonomik ve askerî sonuçlarına kadar varan bilgi güvenliği ile tamamlanabilir. Bkz, Ross Anderson, *Economic and Security Resource Page*, <http://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/econsec.html>, (Erişim: 20 Mayıs 2007).

Ekonomik güvenlikle ilgili belirleyiciler başka yerlerde² derinlemesine tartışılmıştır. Ancak, ekonomik güvenlik söylemi, makroekonomik ve kurumsal konulara tamamen odaklanamaz. Bunların dışında, ekonomik güvenliğin değerlendirildiği koşulların sistemsel yorumlarını da içermelidir. Güvenliğin tehdit, risk, hassasiyet, güvenlikleştirme gibi unsurları, sistem düşüncesinden ve makroekonomi ve mikroekonomiden beslenen ileri ekonomi kuramından çıkarsanan fikirlerle analiz edilmelidir.³

“Ekonomik güvenlik” kavramının söylem ve anlamı, bu kitapta yer alan diğer makalelerde de olduğu gibi, güvenlik kavramının anlamının genişletilip derinleştirilmesinden kaynaklanan daha derin semantik yansımalarla ele alınacaktır. Bunun bir yansıması olarak, iktisadi güvenlik terimi, medyada ve siyaset planlamada güzel görünecek havalı bir teknik terim olarak değil, “Ekonomik güvenlik teriminin tanımladığı hallerde olağanüstü olan ne var?” sorusuna paralel olarak değerlendirilecektir.

Bu çalışmanın amacı, ekonomik güvenlik söyleminin, Çağdaş Ekonomi kuramı ve bu kitaptaki diğer çalışmalarda⁴ geliştirilen güvenliğin sistemsel unsurlarını çerçevesine nasıl yerleştirilebileceğini göstermektir.

Çalışma, ekonomik güvenlik, Çağdaş Ekonomi kuramı ve güvenlik söylemindeki sistem yaklaşımları arasındaki bağlantılara yönelik çalışmalara bir giriş olarak tasarlanmıştır. Ayrıca, çalışmanın boyut ve kapsamının getirdiği kısıtlamalar, konular arasında seçim yapılmasını gerekli kılmış ve bu sebeple, savaşların

² Giacomo Luciani, “The Economic and Content of Security”, *Journal of Public Policy*, Cilt 8, No 2, 1989, s. 151-173; Ethan B. Kapstein, *The Political Economy of National Security: A Global Perspective*, Blacklick, OH, Mc Grawhill College, 1991; Vincent Cable, “What is International Economic Security?”, *International Affairs* Cilt 71, No 2, 1995, s. 305-324; Barry Buzan et al., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Londra, Lynne Rienner, 1998; Miles Kahler, *Economic Security in an Era of Globalization: Definition and Provision*, San Diego, University of California, 2003, http://irpshome.ucsd.edu/faculty/mkahler/Econ_Sec_Global_IDSS_2004.pdf; Helen E. S. Nesadurai, “Conceptualizing Economic Security in an Era of Globalisation: What Does the East Asian Experience Reveal?”, *Working Paper*, Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR), 157/05, Şubat 2005.

³ Czeslaw Mesjasz, “Security as Attributes of Social Systems”, Brauch et. al., *Globalisation and Environmental Challenges. Reconceptualizing Security in the 21st Century*, Springer-Berlin-Heidelberg-New York, 2008, s. 45-62; Czeslaw Mesjasz, “Prediction in Security Theory and Policy”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s.889-900.

⁴ Brauch, “Introduction: Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 27-44; Brauch, “Conceptual Quartet: Security and its Linkages with Peace, Development, and Environment”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 65-98; Czeslaw Mesjasz, “Security as Attributes of”.

ekonomik nedenleri ve sonuçları, savunma ekonomisi, ekonomik güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma, ekonomik güvenlik ve etik, ekonomik güvenlik ve güvenliğin diğer sektörleri arasındaki bağlantılar gibi birçok konu daha sonraki çalışmalara bırakılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, ekonomik güvenlikle ilgili kavramların açıklanması yapılmaktadır. Ekonomi sektöründeki güvenlikleştirmelerin taşıdığı sorunlar ve ekonomik güvenlik konusundaki kuramsal tartışmanın temel boyutları, takip eden bölümlerde anlatılmaktadır. Son bölüm, küreselleşmenin ekonomik güvenlik kuramı ve siyaseti üzerindeki etkilerine yoğunlaşmaktadır.

Güvenlik ve İnsan Faaliyetlerinin Ekonomik Boyutları: Kavramsal Açıklama

Güvenlik yorumlarının derinleştirilerek genişletilmesi, söyleme daha fazla sıfatlar ekleyerek farklı güvenlik sektörleri yaratmak olarak görülebilir. Dolayısıyla, derinleşme ve genişleme konusu, daha da basit bir şekilde, güvenlik + sıfatlandırma olarak ifade edilebilir. Güvenliğin farklı bağlamlardaki anlamı bu kitapta derinlemesine tartışılmaktadır. Bu özel “dilbilimsel” yaklaşım, güvenliğin donmuş bir metafor olarak daha iyi anlaşılmasını da sağlamıştır.⁵

“Ekonomik” sıfatının tanımlanmasındaki zorluklara bağlı olarak, kısa bir semantik yorum, ekonomik güvenlik konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Bu durumda “ekonomik güvenlik” kavramının kullanımıyla ilgili çeşitli meseleler ön plana çıkmaktadır. Öncelikle, “ekonomi”, “Ekonomi” ve “ekonomik” kavramları insan faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin anlaşılmasına yönelik entelektüel çabalara istinaden kullanılabilir. Bunun dışında, “ekonomik” kelimesinin iki anlamı olduğu da hatırlanmalıdır.

İlk olarak, “ekonomik” kavramı, en genel anlamıyla, mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı, mübadelesi ve tüketimiyle ilgili insan faaliyetlerini ifade eder. Buna bağlı olarak, “ekonomik” kavramı, bu faaliyetlerin herhangi birine işaret edebilir. Güvenliğin alışılmamış tehdit durumlarıyla ilişkilendirilmesinden hareketle, ekonomik güvenliğin yukarıdaki insan eylemlerinde ve bunların yer aldığı bağlamlarda ortaya çıkan olağanüstü durumları kapsadığı sonucuna varılabilir.

Ekonomik güvenlikle ilgili birçok çalışmada belirtildiği gibi, belki tüketim hariç olmak üzere yukarıda belirtilen ekonomik süreçlerin dinamikleri, içsel bir riske ve bir ülkenin ekonomik kalkınmasının hızlanması, yeni bir ihracat açılımı,

⁵ Czeslaw Mesjasz, “Security as Attributes of”.

yeni bir ürünün başarılı olması veya yönetim hatası sebebiyle yerleşik bir şirketin iflası gibi olağan olmayan durumlara dayanmaktadır.

Bu gözlem, ekonomik güvenliğin üretim, mübadele, dağıtım ve tüketim alanlarında farklı yorumlar taşınması gerektiği sonucuna da yol açmaktadır. Kavramın, riskin ayrılmaz bir unsur olarak değerlendirildiği finans alanında bir diğer anlamı da bulunmaktadır. Temel malların tüketiminde yeterli olmayan bir düzeyi, belli miktardaki mal ve hizmetin mevcudiyeti olarak anlaşılan bireylerin ekonomik güvenliği ile veya alanda geniş tartışmalara yol açan birey güvenliği fikri ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

Ekonomi, bu şekilde değerlendirildiği takdirde, medeniyetlerin tarihi ve toplumsal yapılanması ile Dünya'nın ekoloji ve coğrafyasından soyutlanamaz. Bu sebeple, ekonomik güvenlik, diğer güvenlik sektörlerine, sebep-sonuç ilişkilerinin belirlenmesinin oldukça zor olduğu veya mümkün olmadığı karşılıklı ilişkilerle yakından bağlıdır.

“Ekonomik” kavramının ikinci anlamı “Ekonomi” biliminden kaynaklanır. Tarihsel olarak, güvenlik meselelerini devlet düzeyindeki ve uluslararası düzeydeki iktisadi faaliyetlere bağlayan, ilk olarak, *Siyasal Ekonomi*, ardından da *Uluslararası Siyasal Ekonomi* olduğu görülür.

Ekonomi terimi, disiplinin daha bilimsel bir anlayışını ortaya koyabilmek amacıyla öne sürülmüştür. Bu tanım çerçevesinde ekonomi, genelde birey ve toplumların gereksinimleri karşılamak amacıyla kullandıkları kıt kaynakların alternatif kullanımına yönelik seçimlerinin bilimsel çalışması olarak anlaşılır. Normatif güvenlik değerlendirmelerinin bakış açısından, pozitif ekonomi (“nedir?”) ile normatif ekonomi (“ne olmalı?”) arasındaki ayrım, özel bir öneme sahiptir.

Bir bilim olarak Ekonomi'nin güvenlik söylemine dahil edilmesi durumunda, iki durum göz önünde tutulmalıdır. İlk olarak, genel normatif ekonomik değerlendirmeler, fayda, rasyonalite, etkinlik, iyileştirme gibi kategorilerde ele alınır. Bu durumda, bu kategorilerden bazılarının yokluğu durumunda tehditler ortaya çıkar. İkinci durumda ise güvenlik, çatışma, tehdit gibi kavramlarla ilişkilendirilebilen belirli sorunların çözümünde matematiksel ekonomik modeller uygulanır.⁶

---

⁶ Jack Hirshleifer, *Economic Behaviour in Adversity*, Chicago, University of Chicago press, 1987; Jack Hirshleifer, *The Dark Side of The Force: Economic Foundations of Conflict Theory*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.

Güvenlik Kavramı ve Ekonomi Düşüncesi

Ekonomik güvenliğe İktisat kuramının gelişimi boyunca yapılan tüm doğrudan veya dolaylı referansları izlemek zordur. Ekonomik güvenlik yorumları, ekonomik güvenlikle ilgili günümüzdeki tartışmaların başlangıcından bu yana genellikle olgu sonrası (*ex-post*) yapılmıştır.

Bu noktada, iki analiz düzeyi ayırt edilebilir. *İlk olarak*, ekonominin devlet güvenliğini belirleyen bir unsur olarak değerlendirildiği ve ekonomik değerlendirmelerde devlet güvenliğinin refah üzerindeki etkisinin dikkate alındığı, küresel, devlet ve devletlerarası düzeyler vardır. *İkinci* düzey ise Ekonomi kuramının gelişiminde, devlet dışı sosyal birimlerin (kurumlar, bölgeler, şirketler, bireyler) güvenliğinden oluşur.

Devlet yönelimli ekonomik güvenlik alanında temel sorun, Buzan tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “Ekonomik güvenlik fikri, anarşinin siyasi yapısı ile piyasanın ekonomik yapısı arasındaki ilişkiye dair oldukça siyasi ve çözümsüz sorunlar üzerine konumlandırılmıştır.”⁷

Daha gelişmiş bir ifadeyle, bu ilişki yönetim meselesine (siyaset ve piyasa güçlerinin karşı karşıya olması) ve daha da ötesinde devlet liderlerinin salt ekonomik rasyonaliteleriyle güvenlik yönelimli rasyonaliteleri arasındaki ilişkiye indirgenebilir.⁸ Her ne kadar ekonomik güvenliğe ilişkin ilk referans genelde Aristo ile ilintilendirilse de bu alandaki ilk eylemsel ve kuramsal sorunlar 17 ve 18. yüzyıllarda karşımıza çıkmıştır.

Merkantilizm ve Neo-Merkantilizmde siyaset önde gelir. Ticaret zenginliğin kaynağıdır ve ekonomik güvenlik, her ne kadar bu terim 1940'lara kadar kullanılmamışsa da “ulusal” güvenliğin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilir. Tüm ülkeler aynı anda ticaret fazlası veremeyeceklerine göre, Merkantilist siyasetlerin takip edilmesi, istikrarsız ve çatışmaya eğilimli bir uluslararası ticaret sistemine yol açar.

Genel hatlarıyla tanımlanmış bir liberal sistemde, serbest piyasa, ekonomik düzenin temeli olarak değerlendirildiği için ekonomi öncelik kazanır. Bu çerçe-

⁷ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in The Post Cold War Era*, Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf, Boulder, Lynne Rienner, 1991, s. 230.

⁸ Ekonomik güvenlik kavramının realist ekolünde, devletler arası savaşlar ekonomik teori-den elde edilen araçlarla, fayda ve akılcı seçim ile analiz edilebilir. Bruce Bueno de Mesquita ve David Lalman, *War and Reason*, New Haven CT, Yale University Press, s. 1992.

vede, devlet müdahalesi kısıtlanmalıdır. Devlet, sadece, piyasa mekanizmalarının devlet sınırları dâhilinde ve uluslararası düzeyde rahatça işleyebilmesi için hukuksal düzeni ve siyasi-askeri güvenliği sağlamalıdır.

Ekonomik güvenliğin sosyalist yorumu, yukarıdaki iki yaklaşımı birleştir. Ekonomi, toplumsal ve siyasi ilişkileri belirleyen bir unsurdur. Devlet güçsüzü güçlüye ve “ulusal” ekonomik çıkarları dış müdahalelere karşı korumalıdır.

Sovyet imparatorluğunun dağılması, liberal ekonomik ideolojinin nihai olarak egemen hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Daha yakın tarihlerde, her ne kadar Çin ve Hindistan’daki ekonomik refahı destekleyen siyasi altyapılar farklı olsa da, bu ülkelerdeki ekonomik gelişmeler de bu durumu desteklemiştir. Çin’de demokratik olmayan bir sistem saldırgan, fakat kısmen devlet kontrolünde olan bir serbest piyasa düzenine yol açarken, Hindistan’da da ekonominin liberalleşmesi siyasi demokrasiyle desteklenmiştir. Bu eğilim, ekonomik milliyetçilik ve devletin müdahale girişimleriyle baltalanmaktadır; fakat ekonomik liberalleşmeye yönelik güçlü eğilim ve piyasa mekanizmalarının bu süreçteki egemenliği açıktır.

Bu şartlar altında, temel sorun, Karl Polanyi’nin bütün sosyal değerlerin piyasa değerlerine boyun eğdiği bir kâbus olarak tarif ettiği, sosyal ilişkilerin sınırsız “piyasalaşma”sı durumunun sonuçlarıyla yakından ilişkilidir.⁹ Buzan, Wæver ve de Wilde, iktisadi meselelerin, ekonomi siyasalarının liberal ve milliyetçi yaklaşımlar arasındaki daha geniş siyasi çekişme açısından güvenlikleştirilmesinin zor olduğuna dair bir gözlemde bulunmaktadır.¹⁰ Bu gözlem, uygun gözükmemektedir. Bu durumda, ekonomik liberalizm ile ekonomik milliyetçilik arasındaki çatışma uygun değildir. Çelişki, serbest piyasa ile her zaman devlet olmasa da diğer etkili aktörlerden gelen müdahalelerin karşıtlık içinde olması gibi belirli yönetim modellerince belirlenmektedir.

Ekonomik güvenliğin temel özellikleri –devlet müdahalesine karşı piyasa güçleri veya ekonomik milliyetçiliğe karşı ekonomik liberalizm– arasındaki farklılık, son dönemde ileri bir kuramsal düzeyde geliştirilmiştir. Piyasaların, liberal veya Joseph Stiglitz’in ifadesiyle, kişisel çıkarların görünmez bir el tarafından izlenmesi sonucunda kendiliğinden ortaya çıkan birimler olarak değerlendirildiği

---

⁹ Karl Polanyi, *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*, Boston, Beacon Press, 1944.

¹⁰ Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder-Londra, Lynne Rienner, 1998, s. 99.

muhafazakâr anlayışa, Ekonomi kuramındaki yeni fikirlerin uygulamaya konulmasıyla karşı çıkmaktadır. Stiglitz, bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

Bu muhafazakâr fikre göre, ekonomi verimlilikle ilgilidir ve eşitlik meselesi [...] siyasi alanda bırakılmalıdır. Günümüzde, piyasa köktencilüğünün entelektüel savunması büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bilgi ekonomisi üzerine kendi araştırmaları, bilginin kusurlu olduğu -özellikle bilgi asimetrisinin, yani bir tarafın diğerinden daha fazla bilgiye sahip olması durumunun, mevcut olduğu- durumlarda, görünmez elin görünmez olmasının sebebinin aslında mevcut olmadığını göstermiştir. Uygun hükümet düzenlemesi ve müdahalesi olmaksızın, piyasalar ekonomik etkinliğe sahip olmazlar.¹¹

Bilgi asimetrisinin teknik açıklaması, bu kavramın Çağdaş Ekonomi Teorisi ve nihai olarak ekonomik güvenlik söylemi içindeki yerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Ekonomi kuramının geleneksel yaklaşımı, ekonomik işlemlerde tüm tarafların aynı bilgiye sahip olduğu veya bu bilgiyi ek bir yük altına girmeden kolaylıkla elde edebileceğini varsayar.¹² Bu varsayımın oldukça basit ve yüzeysel olduğu kanıtlanmıştır. Daha gerçekçi bir varsayıma göre, ekonomik işlem ve pazarlıklarda (müzakere), bilgi eşit olarak dağılmamıştır ve bilgi asimetrisi, hem sürecin başında hem de tamamlanmasından sonra etkili olur.

Bilgi asimetrisi, bir işlemin taraflarından birinin diğer tarafa göre daha fazla veya daha faydalı bilgiye sahip olmasıyla ortaya çıkar. Bu bilginin kişiye özel olduğu ve ilgili tarafın rezerv fiyatları gibi anlaşmaya varılmasında etkili olan unsurları ifade ettiği kabul edilir.

Bilgi asimetrisi kavramı, Arrow tarafından ortaya atılmış ve daha sonra “*The Market for Lemons*” başlıklı öncü çalışmasında Akerlof ve Rotschild, ardından Stiglitz tarafından geliştirilmiştir.¹³ Bu çalışmalarda da ifade edildiği gibi, bilgi asimetrisi durumu, hem kusurlu hem de yetersiz bilgidен kaynaklanabilir.

¹¹ Joseph E. Stiglitz, *Making Globalization Work*, New York, W.W. Norton, 2006, s. 14.

¹² Müzakerede bilgi ve haberleşme üzerine tartışmalar, bu bölümün konusu nedeniyle daha sonraki değerlendirmelere bırakılmıştır.

¹³ Kenneth J. Arrow, “*Uncertainty and Welfare Economics of Medical Care*”, *American Economic Review*, Cilt 53, No 5, 1963, s. 941-973; George A. Akerlof, “The Market For Lemons: Quality Uncertainty and The Market Mechanism”, *Quarterly Journal of Economics*, Cilt 84, No 3, 1970, s. 488-500; Michael D. Rothschild ve Joseph Stiglitz, “Equilibrium in Competitive Insurance Markets: An Essay on the Economics of Imperfect Information”, *Quarterly Journal of Economics*, Cilt 90, No 4, 1976, s. 630-649.

Bilgi asimetrisi, işlem tamamlanmadan önce, sözleşmenin imzalanması anında *ex ante* veya sonrasında *ex post* bir durum olarak ortaya çıkabilir. *Ex ante* durum (gizli bilgi), olumsuz seçim ile sonuçlanır ve bunun ahlaki tehlikesi (gizli eylem) işlem tamamlandıktan sonra (*ex post*) görülebilir.

Olumsuz seçim modellerinde, bilgiye sahip olmayan taraf, işlemle ilgili önceden belirlenmiş şartları tartışırken veya kontratı imzalarken gerekli bilgiden yoksundur. Ahlaki tehlike durumundaysa, bilgiye sahip olmayan taraf, üzerinde anlaşılan işlemin şartlarının uygulanması konusunda bilgisiz bırakılmıştır veya anlaşma şartlarının ihlali durumunda karşılık verme şansı yoktur.

İnsanların sigorta yaptırdıklarında, sigortacının davranış biçimlerinden haberdar olmayacağı veya sigortanın yenilenmesinin iptal edilmesi gibi bir karşılık veremeyeceği için daha dikkatsiz davranmaları, bu durumun örneğini oluşturmaktadır. Olumsuz seçimin bir diğer örneği ise, yüksek risk altında bulunan insanların sigorta yaptırmaya daha eğilimli olmasıdır. Sigorta şirketi bunlara karşı ayrımcılık yapamaz ve bunun sebebi söz konusu şahıs hakkında yetersiz bilgiye sahip olması olunması kadar yasalar da olabilir.

Ekonomi ve finansta asimetric bilgi olgusunun kabulü, belirsizlik ve risklerin daha gerçekçi bir biçimde tanımlanmasına imkân sağlar. Daha önemli olan, asimetric bilginin varlığı, sözleşme yapılmadan önce ek bilgi toplanmasına, sözleşmenin yapılmasının ardından çeşitli denetim mekanizmaları geliştirilmesine katkıda bulunmasıdır. Serbest piyasaya karşı devlet müdahalesini konu alan güvenlik tartışmalarında piyasanın bazı devlet dışı mekanizmalarca denetlenmesi, serbest piyasanın farklı biçimlerdeki sınırlamalarına karşı bir ölçüde yardımcı olur. Stiglitz'in fikirleri münferit değildir. Ekonomik güvenlikle ilgili mali istikrar gibi diğer konulara yönelik değerlendirmelerde, bilgi asimetrisi mali piyasalardaki sorunların da bir sebebi olarak görülür.¹⁴

Bu şartlar altında, ekonomik güvenlik konusu sadece piyasa mekanizmalarının geliştirilmesi ve bunların korunmasına indirgenemez. Ekonomik güvenlik oldukça siyasileşmiştir ve Stiglitz'in yukarıdaki görüşleri (piyasa dışı güçlerin -ki bu ille de devletler olmak zorunda değildir- müdahalesi ile piyasanın karşı karşıya gelmesi) tartışmaya yeni boyutlar eklemektedir. Ekonomi sektöründeki güvenikleştirmenin siyasallaşması, küreselleşme ve küreselleşme alternatifleri ola-

---

¹⁴ Frederick Mishkin, "Global Financial Instability: Framework, Events, Issues", *Journal of Economic Perspectives*, Cilt 13, No 4, 1999, s. 3-20; Frederick Mishkin, "Financial Stability and the Macroeconomy", *Working Papers, Central Bank of Iceland, Economics Department*, Cilt 9, 2000.

rak da yansıtılabileceğinden bu gözlem daha da genişletilebilir. Bu durumda aşağıda belirtilen güvenlik bağlantılı ekonomik konuların da dikkate alınması gerekir:

- Liberal ekonomik yaklaşım ve farklı biçimlerde isimlendirilen (*orthodox/heterodox*) ve yerleşik görüşe meydan okuyan yaklaşımlar;
- Liberal ekonomik ideoloji ve sürdürülebilir büyüme;
- Küreselleşmenin sonuçları;
- Küreselleşme ve bölgeler, uluslar ve bireyler arasında gelir dağılımı (yoksulluk, ekonomik kutuplaşma);
- Ekonomik ve siyasal yönetim sorunları (uluslararası şirketler, uluslararası ekonomik ve mali kuruluşlar, devletler, ulus-aşırı kuruluşlar, sivil toplum örgütleri);
- Ortak yönetim (hissedarların çıkarlarına karşı halka açık şirketin durumu).

Piyasa sisteminin işleyişi, dışarıdan müdahale olup olmadığına bakılmaksızın, uluslararası ve ulusal düzeylerdeki ekonomik güvenliğe yönelik aşağıda sıralanan muhtemel tehditlerle bağlantılıdır:

- Doğal kaynakların arzına bağlılığın yarattığı hassasiyetler ve tehditler;
- Dünya ticaretinin, özellikle de mali piyasanın genel istikrarsızlığından kaynaklanan tehditler (çeşitli kapsam ve boyuttaki tahmin edilemez veya tahmin edilememiş krizler);
- Korumacılığın ve ekonomik milliyetçiliğin yeniden güçlenmesi;
- Askeri güvenlik ve ekonomi (savunmaya dayalı siyasal güvenlik, savunma ekonomisi);
- Ekonomik güvenlik ve diğer sektörlerdeki güvenlik;
- Piyasa mekanizmalarının bireylerin ve grupların refahı üzerindeki etkisi (birey güvenliği).

Yukarıdaki “klasik” veya neredeyse klasikleşmiş konular, ekonomik mekanizmaların güvenlikleştirilmesiyle bağlantılı kuramsal değerlendirmelerce desteklenmelidir. Bu durumda, aşağıdaki konular göz önüne alınmak zorundadır:

- Tehditler, riskler, hassasiyetler;
- Tehditlerin önceden öngörülmesi ve tahmin edilmesi;
- Güvenlikleştirme, güvenlik dışlaştırma, pazarlama ve ekonomik güvenlik;
- Piyasa hiyerarşisinin çeşitli düzeylerinde kriz yönetimi.

Ekonomik Güvenlik Söyleminde Güvenlikleştirme Sorunları

Güvenlik yorumunun evrenselleştirilmesinin yarattığı etkiye bağlı olarak ekonomik güvenlik, bireylerin ve çeşitli sosyal toplulukların hayatlarının neredeyse her yönünü kapsayan oldukça geniş bir diğer fikir halini almaktadır. Bu çalışmanın önceki bölümlerinde gösterildiği gibi, ekonomik güvenlik, devletin varlığından başlayıp vatandaşların olumsuz yaşam şartlarına kadar uzanan oldukça geniş bir konu grubuyla ilintilendirilebilir.

Ekonomi sektöründeki güvenikleştirme tartışmaları bu kitaptaki makalelerin bazılarında şu ana kadar ortaya konulmuş olan bir soruya yanıt verilmesini de gerektirmektedir. Sosyal hayatın yüzyıllardır süren bazı boyutlarının (yoksulluk, savaş ve çatışmalardan kaynaklanan ekonomik sorunlar ve hatta devlet müdahalesine bağlanan ve gayet iyi bilinen piyasa istikrarsızlıklarının) ekonomik güvenlik olarak isimlendirilmesinin önemi nedir? Güvenlik kavramının kullanılmasının, güvenikleştirme sürecinin sonucu olduğu bir yaklaşımın benimsenmesi, ekonomik güvenlik açısından daha ayrıntılı bir açıklamayı gerekli kılmaktadır.

Güvenlik kavramının her kullanımında, tehdit, risk ve akabinde alınacak olağanüstü önlemleri ortaya çıkaran ortak bir fayda bulunabilir¹⁵. Bu ortak temel güvenlik kavramıyla bağdaştırılabilir. “Güvenlik” teriminin durumun olağanüstü karakterine değinilmeden uygulanması, güvenlik teriminin kullanımını neredeyse amaçsızlaştırmaktadır ve bu sebeple, sadece dilin kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik güvenlikle ilgili pek çok yazıda, bu durumun olağanüstü niteliğinin, bağlamın içsel bir özelliği olduğunun altı çizilmektedir. Bu durumun örnekleri arasında, şirketlerin karşılaştıkları riskler veya devletin ekonomik politikası bağlamında devletler için söz konusu olan riskler sayılabilir.

Dolayısıyla, her şeyden önce ekonomi sektöründeki güvenikleştirmede, bir durumun olağanüstü olmasına yol açan koşullar daha detaylı bir şekilde incelenmelidir. Bireylerle ilgili koşulların güvenikleştirilmesi nispeten daha kolay

---

¹⁵ Barry Buzan, “The Changing Agenda of Military Security”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 553–560; Ole Waever, “The Changing Agenda of Societal Security”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 581–594; Brauch, “Introduction: Globalization and Environment”; Brauch, “Conceptual Quartet”; Brauch, “Securization of Space and referent Objects”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 323–344; Brauch, “From a Security towards a Survival Dilemma”, Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 537–554.

görülmektedir –ihtiyaçların karşılanmasında küresel veya yerel ölçekte belli bir düzeyin karşılanması veya karşılanamaması. Ekonomik faaliyetin diğer alanlarında “güvenlik” kavramı kullanıldığında, olağanüstü durumlara daha fazla dikkat edilmelidir.

Ekonomi sektöründeki güvenikleştirme, iki analiz düzeyini gerekli kılar. İlk düzey, farklı aktörlerin (kuruluşlar ve bireyler) tüm iktisadi faaliyetlerinin sistemselsel (siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel) bağlamını incelemelidir. Açık bir şekilde ilk düzeyle bağlantı içinde olan ikinci araştırma düzeyi, tüm aktörlerle (referans özneleriyle) ilgili tehdit ve hassasiyetlerle ilgilidir.

İdeolojik ve siyasal yorumlamalara rağmen güvenlik, sistem düzeyinde genellikle piyasaların işleyişindeki istikrarla özdeşleştirilir. Sistem düşüncesinden alınan istikrar kavramı, güvenlik kuramında en çok kullanılan ve en çok suiistimal edilen kavram olduğu için daha dikkatli kullanılmalıdır. Buzan, Waever ve DeWilde, ekonomik güvenliğe yönelik şu tanımı önermektedir:

... Temel mesele küresel düzeyde malların, paranın, hizmetlerin ve insanların dolaşımındaki istikrardır. İstikrar değişikliklerin yalnızca bilinen sınırlar dâhilinde gerçekleştiğini (yani, bireysel aktör veya ilişkilerin kötü kaderinin sistemi tehdit eden bir zincir etkiye neden olmamasını) ifade eder. “Bilinen sınırlar” ekonomik girişimlerin toplumsal olarak kabul edilmiş veya hesaplanmış riskleri olarak yorumlanabilir.¹⁶

Yukarı yer alan sistem odaklı istikrar tanımı, “bilinen sınırlar”ın açıklamasını ve tek bir unsurun neden olduğu zincirleme bir etkinin tehdit etmeyeceği bir sistemin dayanıklılığını içermektedir. Böyle bir tanımın oldukça yüzeysel olduğu açıktır; fakat sosyal sistemlerde istikrarın tanımlanacağı sınırların bilinmesi,¹⁷ istikrarın tek bir tanımını aramaktan çok piyasa mekanizmalarının her düzeyde nasıl işlediğini araştırmanın daha makul olduğunu gösterir.

Bu bağlamda ortaya çıkan ilk sorun, söz konusu ikilemin, yani piyasa ve müdahalenin karşı karşıya olması ve bunun piyasa işleyişinin siyasallaştırılmış “istikrar”ına yapacağı etkinin de – güvenikleştirilebilir olduğudur. Böyle bir durumda güvenikleştirme üç düzeyi ilgilendirir.

¹⁶ Buzan, Waever ve de Wilde, *Security*, s. 107.

¹⁷ Czeslaw Mesjasz, “Stability Turbulence, Chaos: Systems Analogies and Metaphors, and Change in Contemporary World Politics”, Willy Weyns, Jan Broekaert ve Diederik Aerts (der.), *A World in Transition. Humankind and Nature: Proceedings of International Conference “Einstein Meets Magritte”*, Brüksel, Dordrecht, Netherlands, Kluwer Academic Publishers, 1999, s. 105–120.

İlk olarak, doktrin düzeyinde, serbest piyasa karşısında müdahale edilmiş ve siyasallaşmış bir piyasa tartışmasının kuramsal değerlendirilmeleri güvenlikleştirilebilir. Piyasanın kuramsal değerlendirmelerden yola çıkarak kısıtlanması, sadece ekonomik değil tüm biçimlerdeki eylemlere yönelik bir tehdit oluşturmak olarak algılanabilir. Bu durumda daha belirgin olan iki değerlendirmenin ele alınması gerekir: daha betimleyici ekonomik yaklaşımlardan kaynaklanan ilk değerlendirme¹⁸ ve geçtiğimiz dönemde Stiglitz¹⁹ tarafından öne sürülen ikinci değerlendirme. Stiglitz neoklasik (yerleşik) ekonomik teoriyi ve bilgi asimetrisini kullanarak, piyasanın 'liberal' yorumlarını veya kendi deyimiyle 'piyasa köktencilğini' sorgulamaktadır: "Kusurlu ve sınırlı bilgi ile kusurlu rekabet üzerine yapmış olduğum önceki bilimsel araştırmalarım, piyasaların sınırlarını fark etmemi sağladı."

Siyasallaştırma ve akabinde ortaya çıkan güvenlikleştirme düzeylerinden *ikincisi*, akademik tartışmalar yerine tarihsel örneklere ve kıyaslamalara dayalı deneyimlerden beslenen bir müdahale ile serbest piyasanın karşı karşıya olma durumuyla ilgili ideolojik tartışmaya dayanmaktadır. Amerikan finans piyasasının gerçekten liberal olup olmadığı veya zengin ülkelerin adil bir ticaret sistemini destekleyip desteklemediği tartışmaları bu durumun örneklerindedir. Bu çerçevede iki mesele ön plana çıkar: devlet müdahalesinin ölçüsü konusunda süregelen tartışma ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi serbest piyasa mekanizmasının sınırlarını kaldıran veya AB gibi serbest piyasanın işleyişine kısıtlamalar getiren (genetiği değiştirilmiş gıdaların üretimini kısıtlama gibi) ulus-aşırı örgütlerin müdahalesi tartışması.

Her iki düzeyde de güvenlikleştirme modelleri kutuplaşmadan kaynaklanabilir. Örneğin, devlet müdahalesinin seviyesinin artırılması, iç ve dış eleştirilerin ortaya çıkmasına ve içsel/dışsal aktör/gözlemciler tarafından belli bir devlete karşı bir tehdit olarak yorumlanmasına ("hareketlerin güvenlikleştirilmesi") neden olabilir. Benzer bir durum, diğerleri tarafından hem kendi devletlerinin hem de ortaklarının ekonomik güvenliklerine tehdit olarak algılanan korumacı politikaların uygulanması durumunda birkaç devlet arasında da gerçekleşebilir.

Üçüncü düzey, her düzeydeki ekonomik faaliyetlerdeki (hammadde çıkarma, üretim, tahsis, ve tüketim) piyasa mekanizmalarının sorunsuz işlemesiyle doğrudan ilgilidir. Ekonomik güvenlik için genel bir durum oluşturan "güvenlikleştirme ikilemi" bu düzeyde oldukça açıktır. Piyasa, bir yandan, rekabet eden

---

¹⁸ Karl Polanyi, *The Great Transformation*.

¹⁹ Stiglitz, *Making Globalization Work*, s. 12.

kuruluşlar açısından belirsizlik yaratır. Diğer yandan, asıl aktörler, özellikle de şirketler, krizlerin yokluğu ve tahmin edilebilirlik olarak da ifade edilebilen belli bir “istikrar” derecesi isterler.

Bu değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak, sistem düzeyinde yeni bir güvenikleştirme önerisi ortaya konulabilir. Liberal kuramın neden olduğu, piyasa mekanizmalarının işleyişindeki çeşitli sorunların güvenikleştirilmesi olarak yorumlanabilen, piyasanın muğlak biçimde tanımlanmış istikrar arayışına ek olarak, daha kapsamlı bir çerçevede yeni bir güvenikleştirme meselesi olarak tanımlanabilir.

Böyle bir durumda, sadece piyasa mekanizmalarındaki sorunlar değil, aynı zamanda bunları ortadan kaldıracak modeller de güvenikleştirmenin konusu haline gelir. Yerleşik piyasa mekanizmalarının evrensel bir çözüm oluşturmadığı konusunda uzlaşma sağlanırsa, koşullara bağlı olarak, güvenikleştirilecek siyasi bir kararın alınması gerekebilir. Bu karar, müdahaleyi kısıtlama veya kapsamını artırma biçiminde alınabilir. Seçimin, koşullara bağlı olduğu açıktır. Yine de, bu durum, ekonomi sektöründeki güvenikleştirmeler için yeni bir ilham sağlamaktadır.

Daha yalın bir ifadeyle, güvenikleştirme, şu ikilemi ifade etmektedir: ekonomik olarak sistem düzeyinde veya ulusal düzeyde daha güvenli olan nedir? Devlet veya devlet dışı kuruluşların müdahalelerinin dozunu arttırmak mı iyidir; yoksa her şeyi piyasanın akışına bırakmak mı? Bu durum, aynı zamanda, her ne kadar tamamen benzer olmasa da, devlet ve özel sektör ayrımıyla da ilişkilendirilebilir.

Yukarıda yer alan, ekonomik güveniğin bağlamıyla ilgili bütün güvenikleştirme belirleyicileri, her durumda ayrıca tanımlanması gereken risk, tehdit veya hassasiyetler biçimine dönüştürebilir.

Ekonomik Güvenlik Temel Kavramı

Evrensel karakterine bağlı olarak, *Security as Attributes of Social Systems* çalışmasında tartışılan temel güvenlik kavramı, ekonomik güvenlik söylemine de uygulanabilir. Bu çerçeveye dâhil edilen bütün unsurlar, ekonomik güveniğin güvenikleştirmenin sonucu olduğu durumlarda görülebilir.

Bu durum, ekonomik güveniğin muhtemel sistemsel unsurlarını da kapsayacak şekilde geliştirilebilir. Bir giriş sağlamak amacıyla, aşağıda bazı ekonomik güvenlik konuları ve bağlamları sıralanmıştır:

1. Referans Nesnesi

- Sistemin unsurları olarak toplumsal varlık (alt sistem) ve birey: küresel ekonomik sistem, ülke, uluslararası ekonomik/finansal kuruluşlar, şirketler, toplum kuruluşları, bireyler;

- Güvenlik düzeyleri: Ülkenin, şirketin, bireyin bekası; gelişme ve büyüme; grupların ve bireylerin yaşama koşulları.

2. Sorunlar (tehdit, risk):

- Sistemin, kuruluşun, bireyin olağan koşullarını bozan beklenmedik ve sıradışı sorun. Birey söz konusu olduğunda, sorunun, toptan çöküş olması gerekmez. Sorun, şu ana kadar kazanılmış gelişmişlik düzeyi ve yaşam standardına karşı bir tehdit biçiminde meydana çıkabilir.

- Toplumsal olguların risk olarak güvenlikleştirilmesi. Bu durumda temel sorun, kuruluş veya bireylerin tüm piyasa eğilimli faaliyetlerindeki kabul edilebilir (güvenleştirilmemiş) ve kabul edilemez risklerin tanımlanmasıdır.

3. Hassasiyetler:

- Ekonomik kriterlere yapılan güvenlikleştirmelere dahil edilebilecek bir sistem unsuru olarak hassasiyet;

- Yetersiz yönetim, riskler ve tehlikelerin sonucu olarak ortaya çıkan hassasiyetler.

4. Tehdidin (riskin, tehlikenin) öngörülmesi (tanımlanması):

- Risk ve belirsizliğe yönelik klasik ekonomik yaklaşım;

- Riske yönelik öznel yaklaşımlar;

- Tehdit, risk ve belirsizlik ve bunların tahmin edilip önlenmesine yönelik yöntemler;

- Bilinen tehdit (risk, tehlike): bilinen ve bilinmeyen sonuçlar;

- Öngörünün toplumsal ve siyasal engelleri.

5. Eylemler:

- Engelleme, ön alma, güvenlikleştirme, güvenlik dışılaştırma: denetimden bağımsız piyasa ile farklı boyutlardaki müdahaleler arasındaki ikilem;

- İhmal: *laissez faire* liberalizmde yetkisizlikten kaynaklanan ihmal ya da krize yol açan sınırsız hırs.

6. *Toplumsal sistemlerin güvenliğinin yapısal unsurları:*

- Güvenliğin ekonomik, askeri, siyasi, çevresel, toplumsal ve iletişimsektörleri arasındaki bağlantılar;
- Unsurların ve toplulukların ekonomik güvenliği arasındaki bağlar (bireylerin ve toplumların güvenliği).

7. *'Güvenli' bir referans nesnesinin vasıfları (referans nesnelere sistemi):*

- Belirsizliğin en aza indirilmesi, devamlılık, hayatta kalma, geliştirilmiş öngörü yetisi;
- Birey ve toplumların ihtiyaçlarının önceden belirlenmiş bir düzeyde (korkudan bağımsız – ne ölçüde?- ve yokluktan bağımsız – ne ölçüde?-) karşılanması;
- Önleyici eylemlere olanak sağlayacak gelecek durumlarda arzulanan bir durumun eşanlamlısı olarak sistem düzeyinde istikrar.

Ekonomik Güvenlik: Kuramsal Söylemin Temel Alanları

Güvenlik terimi, farklı bağlamlardaki ekonomik değerlendirmelerde farklı anlamlarla yer almaktadır. Aşağıda önerilen ekonomik güvenlik tanımlarını da içeren kuramsal söylem alanlarının tipolojisi, şu öngörülerden kaynaklanmaktadır: Güvenlik kavramının genişleme ve derinleşmesine referans; güvenlik kaygılarının ortaya çıkmasına yol açan unsur olarak güvenikleştirme; yukarıda geliştirilen “temel” güvenlik kavramına referans.

Bu bölümün boyut ve kapsamına bağlı olarak, savaş ve çatışmaların ekonomik sebep ve sonuçları, savunma ekonomisi, ekonomik güvenlik ve sürdürülebilir gelişme, ekonomik güvenlik ve ahlak ve ekonomik güvenlik ile diğer güvenlik sektörleri arasındaki bağlar gibi pek çok konu başlığı daha sonra tartışmak üzere bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Bir Ülke veya Devletin Ekonomik Güvenliği

Herhangi bir aktörün (referans nesnelere) ekonomik eylemleri ile bir ülke/devletin güvenliği üç açıdan birbirine bağlıdır. *İlk olarak*, saf ekonomik güvenlik, bir ülkenin refah ve işleyişini tehlikeye atabilecek potansiyele sahip, ekonomisine yönelmiş tehditlerle ilgilenir. *İkinci olarak*, müreffeh bir ekonomi askeri güç için bir zemin olarak düşünülür ve *üçüncü olarak*, askeri eylemler (as-

keri harcamalar, savaş ve çatışmalara dâhil olmak) bir ülkenin güvenli işleyişini tehdit edebilir.

Ekonomik güvenlik yorum ve tanımlarının ilk grubu, devlet güvenlik ve refahı ile bağlantılıdır. Ekonomik araçlar, uzun süredir devletlerin diğer devletleri ve onların politikalarını etkilemek üzere kullanabileceği araçlar arasında yer almıştır.²⁰ Geleneksel anlamıyla ekonomik güvenlik, bu araçları kullanan diğer hükümetlerin idaresinden bağımsız olmaktır. Güvensizlik, diğer devletlere karşı hassas durumda bulunmaktır. Ekonomik bağımlılık bu tür bir hassasiyetin ortaya çıkmasına sebep olabileceğinden, ekonomik bağımsızlık meselesi, özellikle yeni bağımsız devletler tarafından önemle karşılanır.²¹

Ekonomik güvenlik kavramı, günümüz siyasetinde devlet güvenliğinin parçası olarak oldukça sık kullanılmaktadır. Bu kapsamda birçok örnek verilebilir. 1952'de William Paley'in yönettiği Maden Politikası Komisyonu'nun raporu, *Gelecek İçin Kaynaklar (Resources for the Future, RFF)* ABD'deki kaynak rezervleri hakkında araştırma yapmak üzere, kar amacı gütmeyen bir kurum olarak kurulmasına yol açtı. Raporda güvenlik ve ekonomi arasında doğrudan bağlantılar kurulmuştur:

Öncelikle, Büyüme konusunda Amerikan halkıyla aynı kamıdayız. Bu konuda destekleyici herhangi bir kesin bilimsel kanıt bulamasak da Batılı zihinlerimize gelişme, alternatifi olan çöküş ve yozlaşmaya tercih edilir gelmektedir... İkinci olarak, ABD'de endüstriyel faaliyetler için en uygun yöntemin hür teşebbüs olduğuna inanmaktayız. Bu inancın yanında, bununla el ele olarak kar amacı gütmek ve 'fiyat sistemi' gitmektedir... Üçüncü olarak, ... ABD ve hür dünyanın gerisi için güvenlik ve ekonomik büyüme adını hak eden her tür politikanın bir parçası olmalıdır.²²

Devlet kurumları ekonomik güvenliği genellikle refah ve iyileşen yaşam şartlarıyla ilişkilendirirler. Bu çerçevede, Kanada Güvenlik Haberalma Kurumu'nun resmi bir belgesinde şu ifade geçmektedir:

---

²⁰ Albert O. Hirschman, *National Power and the Structure of Foreign Trade*, Berkeley, University of California Press, 1980; David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, Princeton, Princeton University Press, 1985.

²¹ Kahler, *Economic Security*.

²² Resources for Freedom, *La sécurité économique depuis le 11 septembre: changement ou renforcement?* Groupe de recherche sur l'intégration continentale, Département de Sociologie, Université du Québec à Montréal, New York, Arno Press, <http://www.unites.uqam.ca/gric/nsept/brunelle.pdf>, (Erişim: 14 aralık 2006), s. 3.

Ekonomik güvenlik, istihdam ve sermaye üretkenliğindeki uzun soluklu göreceli iyileştirmelerin ve dolayısıyla bir ülkenin vatandaşları için içinde adil, güvenli ve dinamik bir ulusal ve uluslararası iş ortamının sağlanmasının da olduğu yüksek ve daha da iyileşen yaşam şartlarının sağlanması durumudur. Bu, tüm hükümetlerce arzulanan genel bir amaçtır.²³

Bir ülke veya devletin ekonomik güvenliği aynı zamanda Şubat 1996 tarihli ABD Ekonomik Güvenlik Yasası'nın da öngördüğü gibi ekonomik casusluğa karşı korumaya da indirgenebilir.

Ekonomik Güvenliğin Sistemsel Tanımları

Ekonomik güvenliğin sistemsel tanımları, çoğunlukla piyasa mekanizmalarının işleyişi, kaynak varlığı ve tüketim düzeyleri gibi iktisadi eylemlerin bağlamına vurgu yapar. "Kopenhag Okulu"nun ekonomik güvenlik değerlendirmeleri, ekonomik güvenlik kavramının evrensel kabul görmüş herhangi bir tanımını içermez. Kopenhag Ekolü, ağırlıklı olarak küresel ve yerel bağlamda piyasanın rahat işleyişini göz önünde tutar. Buzan şöyle anlatıyor: "Ekonomik güvenlik konuları kaynaklara, finansmana ve kabul edilebilir derecede refah ve devlet iktidarını destekleyebilecek piyasalara yoğunlaşır... Ekonomi sektörü ticaret, üretim ve finans ilişkileri üzerine kuruludur."²⁴ "Günümüz ekonomik güvenlik söylemi, istikrarsızlık ve eşitsizlik üzerine kuruludur."²⁵

Nesadurai, Uluslararası Ekonomi Politik, Kalkınma Ekonomisi ve Ekonomik Sosyoloji'nin kuramsal çıkarımlarına dayanarak, ekonomik güvenliğin şu üç temel ekonomik değere zarar gelme olasılığını en aza indirecek şekilde yeniden tanımlanmasını istemektedir: (a) birey/ailesinin asgari ihtiyaçları için gereken para ve tüketim miktarları, (b) piyasanın bütünlüğü, (c) dağılımda eşitlik.²⁶

Nesadurai, ulusal ekonomik gücün güvenleştirilmesine yoğunlaşan neo-realist yaklaşımları reddetmez. Daha ziyade, ekonomik güvenliği tasarlamada çoğulcu veya açık-uçlu yaklaşımı, birtakım anlayışları, kaygıları ve ekonomik güvenlik kavramına devletlerin kendi tarihsel, siyasal, sosyal endişelerinden ve devletlerin kendi buldukları ortamlardan yola çıkarak ortaya koydukları birtakım bakış açılarına dayanacak şekilde yaklaşmak gerektiği fikrini benimsemektedir.²⁷

²³ Canadian Security Intelligence Service, 2002.

²⁴ Buzan, et. al., *Security*, s. 7.

²⁵ Ibid, s. 97.

²⁶ Nesadurai, "Conceptualizing Economic Security".

²⁷ Ibid.

Ekonomik güvenliğe karşı sistemsel sorunlar, küreselleşme sürecinde önem kazanmıştır. Bu sorunlar, aşağıda ekonomik güvenlik ve küreselleşme arasındaki bağlar çerçevesinde tartışılacaktır.

Bireylerin Ekonomik Güvenliği

Ekonomik güvenlik hakkında bir diğer tanım grubu, çeşitli toplumsal gruplar ve bireylerin yaşam koşullarıyla ve yoksulluğa karşı korunmayla doğrudan ilgilidir. Ekonomik güvenliğin bu yorumları geleneksel sosyal güvenlik ve birey güvenliği kavramlarına yakındır. Bu tanımlar, bireylerin yaşam standartlarına yapılan vurguyu yansıtır.

Ekonomik güvenlik, bireylere ve ailelere, toplumlarına ekonomik, politik, sosyal, kültürel açılardan vakar ile katılabilecekleri yeterli düzeyde kaynaklar sunacak garantili ve istikrarlı bir yaşam düzeyi demektir. Güvenlik, salt fiziksel olarak ayakta kalmanın ötesinde, topluma katılmayı sağlayan birtakım kaynakları kapsayacak şekilde genişlemiştir.²⁸

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Örgüte bağlı Sosyal Güvenlik Birimi²⁹ bir “ekonomik güvenlik dizini” önerisinde bulunmuşlardır. Bu dizin, ekonomik güvenliği oluşturan güvenlik unsurlarının birleşimi olarak önerilmiştir. Öneride, sekiz farklı güvenlik dizini yer almıştır. Bu dizinlerden yedisi yedi farklı güvenlik türü, biri ise bu yedi türün birleşiminden oluşmuştur: i) işgücü piyasası güvenliği, ii) istihdam güvenliği, iii) iş güvenliği, iv) yetenek güvenliği, v) yapılan işin güvenliği, vi) temsil güvenliği ve vii) gelir güvenliği. Bunların dışında, yaşlıların gelir güvenliğini hesaplamak için bir de ‘emekli aylığı güvenliği indeksi’ oluşturulmuştur.

Ekonomik güvenliğin temel birey ihtiyaçlarının karşılanması olarak görülmesi, birey güvenliğinin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Ekonomik güvenlik, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın 1994 Bireysel Kalkınma Raporu’nun birey güvenliği tanımını kullanarak, bireyler için belli bir miktar gelirin garanti edilmesi durumu olarak tanımlanabilir.

Bu tanım, ekonomik güvenliği bireylerin hayatlarını etkileyen güvenlikle ilgili diğer unsurlara (yiycek güvenliği, sağlık güvenliği, topluluk ve siyasal güvenlik) bağlar. Birey güvenliğinin temel ifadeleri olan “yokluktan bağımsız ol-

²⁸ Economic Security Project, Vancouver, Simon Fraser University, 2005, <http://www.sfu.ca/economicsecurityproject/>, (erişim: 25 Haziran 2007).

²⁹ ILO (The International Labour Organization), *Socio-Economic Security Indexes*, Cenevre, Sosyal Güvenlik Departmanı, 2006, http://ilo.org/dyn/sesame/SEHELP.IndiceDB_Desc.

mak” ve “korkudan bağımsız olmak”, ülkeler arasında bir kıyaslama yapabilmek ve değişen eğilimlerin çalışılmasını kolaylaştırma amacıyla ölçülmüştür. Birey güvenliğinin basit bir ölçüsü olarak, Bireysel Kalkınma İndeksi (*Human Development Index-HDI*) BM Kalkınma Programı tarafından hazırlanan Bireysel Kalkınma Raporları çerçevesinde yıllık olarak basılmaktadır.

Bireysel Kalkınma İndeksi, 1990 yılında, Nobel sahibi Hint Amartya Sen ve Pakistanlı ekonomist Mahbub-el-Hak tarafından Yale’den Gustav Reins ve *London School of Economics*’den Lord Meghnad Desai’nin yardımlarıyla geliştirilmiştir.³⁰ İndeks, dünya ülkelerinin ortalama yaşam süresi, okuryazarlık oranı, eğitim ve yaşam standartlarını sunan karşılaştırmalı bir çalışmadır. Bu indeks, refahı, özellikle de çocuk refahını saptamakta standart oluşturur. Bir ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan veya gelişmemiş olup olmadığını belirlemek ve ekonomi siyasalarının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla kullanılır.

Birey güvenliğini daha açık bir şekilde ifade edebilmek amacıyla, Birey Güvenliği Raporu gibi, farklı çalışmalarda yapılmıştır.³¹ Toplumsal hayatın ekonomik boyutuna dair ekonomik göstergeler, birey güvenliğinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Ulusal ve Uluslararası Finansta Güvenlik ve İstikrar

Güvenliğin güvenlikeştirmeyi de kapsayacak şekilde ekonomik olarak anlaşılması, şirket düzeyinden başlayıp devlete ve oradan da uluslararası düzeye kadar uzanan bir düzlemde daha da karmaşık hale gelmektedir. Finansta dinamiklerin hem olumlu hem olumsuz anlamda anahtar bileşeni risktir. Risk kavramı, bu kitapta yer alan farklı çalışmalarda tartışıldığından, mali piyasalarda risk konusuna kısaca değineceğim.

Finansta, risk ve zenginlik madalyonun iki yüzünü oluşturur. Ekonomik güvenlik söylemine ne tür olay ve süreçler dâhil edilebilir? Ekonomik güvenlik, makro düzeyde büyük krizlerin yokluğuyla tanımlanır. Finans literatüründe, bu arzulanan durum, “mali istikrar” olarak bilinir. Bununla birlikte, yakın zamana

³⁰ Sudhir Anand ve Amartya K. Sen, “Human Development Index: Methodology and Measurement”, New York, UNDP, İnsan Gelişimi Rapor Bürosu, 1994, http://hdr.undp.org/docs/statistics/indices/HDI_methodology.pdf, (Erişim Tarihi: 16 Haziran 2007).

³¹ Human Security Report, *War and Peace in the 21st Century*, New York–Oxford, Oxford University Press, 2005.

kadar mali istikrar hakkında bir tanımın ortaya konulmadığı da belirtilmesi gereken bir husustur.³²

Paradoks, daha da öteye gitmektedir. Nasıl olmuştur da finans gibi güçlü matematik ve mantık temelleri üzerine kurulu bir alanda “mali istikrar” veya “sağlıklı bir finans sistemi” gibi kategoriler ortaya konulabilmiştir? Böyle bir durumun sonucu olarak, sadece kuramsal olarak değil, siyasa yapıcı bir kavram ve bir toplumsal iletişim unsuru olarak mali denge kavramının kısıtlı bir değeri vardır.

Mali istikrara yönelik dair bir tanım olmamasına karşın, çeşitli kurumlar ulusal ve uluslararası düzeyde gelişmiş sayılabilecek ve finans sisteminin çökmesini engellemeye yönelik politika araçları üretmeye çalışmaktadırlar.

Mali İstikrar Forumu (*Financial Stability Forum*), Nisan 1999’da Asya ve Rus finans krizleri sonrasında G-7 tarafından ulusal hükümetler, uluslararası finans otoriteleri, düzenleyici gruplar, ve diğer uzmanlar için mali piyasaların denetlenmesinde bir işbirliği aracı olarak oluşturulmuştur. Mali istikrara yönelik yaygınlaşmış ilk yorumlar, finans kurumlarının (BIS, ECB ve IMF) ve yeni kurulmuş bulunan Mali İstikrar Kurumu’nun yöneticileri tarafından ortaya konmuştur.

Mali denge yorumları şu beş gruba ayrılabilir: Dengesizliğin ve krizin yokluğu anlamında denge; kesin ve belirleyici tanımlar; finans sisteminin istikrarı; uluslararası mali istikrar; uluslararası kamu malı olarak mali istikrar.³³

Mali dengeyi tanımlama amaçlı iki çabayı burada belirtmek gerekir. İlki Mishkin³⁴ tarafından önerilmiştir ve daha önce Stiglitz³⁵’in kullandığı bilgi asimetrisini ekonomik güvenliğin sistemik bileşenlerine bağlamıştır. İkinci çaba, daha kapsamlıdır, mali denge için ulusal ve uluslararası düzeylerde temel tehditlerin belirlenmesini içerir.

Bu noktada, finans literatüründeki istikrar tartışmasını bir kenara bırakarak, bir mali krizin belirtilerinin ne olabileceği düşünülmelidir. Dünya finans piyasala-

---

³² Czeslaw Mesjasz ve Wojciech Rogowski, “A Survey of Definitions of Financial Stability”, Dobija Mieczysaw ve Martin Susan (der.), *General Accounting Theory: Towards Balanced Development*, Cracow, Cracow University of Economics, 2005, s. 437–465; Garry J. Schinasi, *Safeguarding Financial Stability: Theory and Practice*, Washington D.C., International Monetary Fund, 2006.

³³ Mesjasz ve Rogowski, “A Survey of Definitions”.

³⁴ Mishkin, “Global Financial Instability” Mishkin, *Financial Stability and the Macroeconomy*, s. 9.

³⁵ Stiglitz, *Making Globalisation Work*.

rının kıyamet senaryoları genellikle 1929 Büyük Buhran'ı gibi dünya çapında bir mali kriz üzerine kuruludur. Bu durumda, temel ikilemin belirlenmesi kolay olsa da, uzun vadeli öngörülerin yapılması zordur. Mali piyasalara dâhil olanlar, ne kadar hırslı olurlarsa, o kadar çok kar elde edebilirler. Fakat aynı zamanda, bu piyasaların çökme riski de artmış olur.

Ayrıca, tıpkı 1990'ların ikinci yarısında olduğu gibi, bölgenin tüm ülkelerini kapsayan yerel mali krizler de yaşanabilir. Bu durumda, tartışma da piyasa mekanizmalarına yönelik görüşler çerçevesinde kutuplanır.

IMF tarafından önerilen "Washington Uzlaşısı" uyum programları ve bunların zararları gibi konular, ekonomistler arasında memnuniyetsizlik yaratmıştır. Günümüzde yaşanan yerel mali krizlerin en kötü özelliklerinden biri, bunların fakir ülkelerin genel ekonomik durumunu ve halkların zaten düşük olan yaşam standartlarını daha da kötüleştirmesidir.³⁶ Stiglitz'in küreselleşme ile ilgili son kitabı³⁷ uluslararası düzeylerde ve devlet düzeylerinde mali krizlerin (istikrarsızlıkların) önlenmesini sağlayacak çözümlerin nasıl üretileceğini göstermektedir.

Küreselleşme ve Ekonomik Güvenlik

Çeşitli biçimlerde tanımlanan ve çağdaş insan yaşamının kalkınmadan yaşam standartlarına kadar her boyutunu etkileyen küreselleşme, güvenlik sektörleriyle ilgili söylemin en ateşli konularından biri haline gelmiştir.³⁸ Küreselleşme ve ekonomik güvenlik arasındaki bağlar üç ilgili alanda birleşmektedir: a) küreselleşmiş piyasanın işleyişi, b) devletlerin ekonomik güvenlikleri ve c) küreselleşmenin yaşam standartlarına etkisi.

Küreselleşmenin hayatın her alanı üzerindeki etkisine yönelik ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Küreselleşme, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, hem gelişmenin aracı hem de birçok haksızlığın kaynağı olarak görülür.

Küreselleşme literatürü oldukça geniştir ve küreselleşme teriminin kendisi dünya siyasetinde, ekonomide ve iş dünyasında oldukça yaygın kullanılan bir "uzmanlık terimi" (*buzzword*) haline gelmiştir.

³⁶ Saxe-Fernández, "Globalization and Security: The US 'Imperial Presidency': Global Impacts in Iraq and Mexico", Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 363–378.

³⁷ Stiglitz, *Making Globalisation Work*.

³⁸ Czeslaw Mesjasz, "Economic and Financial Globalisation: Its Consequences for Security in the Early 21st Century", Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 289–300.

Ekonomik küreselleşmenin avantajları ve dezavantajları üzerine tüm görüşleri birleştiren bir yaklaşım, yakın zamanda Stiglitz tarafından ortaya konulmuştur.³⁹ Stiglitz, bu çerçevede, beş ilgi alanı tanımlar: Gelişmiş toplumlara fayda sağlayacak, fakir ülkeleri daha da fakirleştirecek biçimde tasarlanmış küreselleşme oyununun kuralları haksızdır; küreselleşme, çevreye yönelik ilgi veya hayatın kendisi gibi değerler yerine maddi değerleri iletir; küreselleşme, gelişmekte olan ülkelerde egemenlik ve demokrasiyi zayıflatmış ve sonuç olarak, bu ülkelerin kendi vatandaşlarının hayat standartlarını yükseltme yeteneklerini kısıtlamıştır; küreselleşme, herkes için kazançlı bir girişim değildir. Hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelere kaybedenler bulunmaktadır; küreselleşme, gelişmekte olan ülkelere kendileri için zararlı olacak çözümler dayatmaktadır.

Ekonomik güvenlik kapsamında, ekonomik güvenlikle ilgili ve toplumsal söylemde güvenlikleştirilebilecek olguların gösterilmesi önemlidir. Ekonomik eylemler açısından sistemsel bağlamda, üç mesele önemli gözükmektedir:

Birincisi, serbest piyasaya ile devlet tarafından yapılması zorunlu olmayan müdahale arasındaki ikileme yanıt oluşturur. Daha önce de belirtildiği gibi, Stiglitz,⁴⁰ bilgi dağılımındaki yetersizliklere bağlı olarak, piyasanın etkinliğinden şüphe duymaktadır. Küreselleşmiş bir piyasada yapılan güvenlikleştirmenin *ikinci* konusu, tüm bildirilere rağmen, gelişmekte olan ülkeler pahasına gelişmiş ülkeleri destekleyen ticarettir (serbest ticaret ile adil ticaret arasındaki ikilem).⁴¹ Genel ekonomik faaliyetler düzeyinde yer alan güvenlikleştirmeye ilgili *üçüncü* mesele, Washington uzlaşısı, IMF uyum politikaları gibi piyasa eğilimli kuralların etkisinde kalan dünya mali piyasasının işleyişidir. Bu noktada, yeniden Stiglitz'e başvurularak,⁴² finansın serbest akışının olumsuz rolünü vurgulamak gerekmektedir. Stiglitz'in ifade ettiği gibi, "spekülatif sermayenin dizginlenmemiş akışı son derece risklidir."

Ekonomik güvenliğe yönelik, hem sistem hem de devlet düzeyinde özel sektör ve kamu sektörü arasındaki ikilemden kaynaklanan bir diğer tehdit, Rodrik tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

---

³⁹ Stiglitz, *Making Globalisation Work*, s. 9.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Saxe-Fernández, "Globalization and Security"; Úrsula Oswald Spring, "Globalization from Below: Social Movements and Altermondism –Reconceptualizing Security from a Latin American Perspective", Brauch, *Globalisation and Environmental Challenges*, s. 379–402.

⁴² Stiglitz, *Making Globalisation Work*, s.13.

Küreselleşmenin yumuşak karnı hükümetlerin ulusal niteliği ile piyasaların küresel doğası arasındaki dengesizliktir. Sağlıklı bir küresel ekonomik sistem bu ikisi arasında gerçekten kırılğan bir uzlaşma gerektirir. Bir yöne fazla gidererseniz, elinizde korumacılık ve otarşi kalır. Diğer yönde çok fazla ilerlerseniz, dengesiz bir dünya ekonomisi ve bu ekonominin yardım etmesi gerekenler için çok sınırlı sosyal ve siyasal yardım kalır.⁴³

Küreselleşme, devlet düzeyinde ekonomik güvenliğe yönelik yukarıda belirtilen potansiyel tehditlerin yanı sıra, gittikçe artan bir karşılıklı bağımlılık da yaratmaktadır. Bu çerçevede, güvenlikle ilgili iki soru ortaya atılabilir. Geleneksel olarak, ilk soru, Uluslararası Politik İktisat'ta tartışılan küreselleşme, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve devletler arasındaki olası çatışmalarla ilgilidir.⁴⁴ İkinci soru, çağdaş küreselleşme için karakteristik özellik oluşturan karşılıklı bağımlılığın yeni özellikleriyle ilgilidir ve şu hususları içerir: Karşılıklı bağımlılığın derecesi ve niteliği (kaotik küreselleşme ve/veya kaotik karşılıklı bağımlılık);⁴⁵ ticaretin liberalleşmesine yönelik tartışmalar; mali karşılıklı bağımlılığın güçlenen rolü ve bunun devletlerin ve tüm finans sektörünün güvenliği üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri (mali istikrar).

Ekonomik karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkardığı genel sonuç, geçmişte birbiriyle savaş halinde olan devletler arasındaki çatışmaların azalmasını ve hatta ortadan kalkmasını sağlamış olmasıdır. Silahlı çatışmaların (savaşların ve iç savaşlar) sayısı, gelişmekte olan ülkelerde de azalmıştır.⁴⁶

Öte yandan, ülkeler arasında artan karşılıklı bağımlılık ülkeleri, uzak bölgelerdeki ticari ve mali sorunlar karşısında hassas hale getirmiştir. Bu süreçte, zayıf olanın daha hassas hale geldiği açıktır. Büyüyen karşılıklı bağımlılık ve birbirine

⁴³ Dani Rodrik, "Globalization for Whom?", *Harvard Magazine*, Cilt 104, No 6, Temmuz-Ağustos 2002, <http://www.harvardmagazine.com/on-line/070280.html>, (Erişim: 10 Temmuz 2007).

⁴⁴ Richar Rosecrance, *The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World*, New York, Basic Books, 1986; Beverly Crawford, "Hawks, Doves But no Owls: International Economic Interdependence and Construction of the New Security Dilemma", Ronnie D. Lipschutz (der.), *On Security*, New York, Columbia University, 1995, s. 149-186.

⁴⁵ Paul Streeten, "Integration, Interdependence and Globalization", *Finance & Development*, 2001, <http://www.allbusiness.com/public-administration/national-security-international/794338-1.html?yahss=114-2974554794338>, (Erişim: 15 Haziran 2007).

⁴⁶ Human Security Report.

bağlanan devlet-dışı birimlerin (piyasa, kamu kurumları ve sonuç olarak bireylerin yaşam standartları) işleyişini de etkilemektedir.⁴⁷

Küreselleşmenin bireylerin ekonomik güvenliğine etkisi genellikle muğlak yaklaşımlara bağlanmıştır. Bir taraftan, küreselleşmenin olumlu etkileri olduğu liberaller tarafından iddia edilmektedir. Diğer taraftan, mevcut zenginlerin mali kazanç ettiği; bununla birlikte, sürecin neden olabileceği yoksulluk ve diğer olumsuz sonuçların –dışlanmışlık, güvensizlik ve güçsüzlük– özellikle gelişmekte olan ülkeleri etkilediği vurgulanmaktadır. Bu durumda, güvenlik yönelimli bir yaklaşım, yaşam standartlarını küreselleşmenin insan ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yönlendirilmesinde temel mesele haline getiren öneriler ve birey güvenliği kavramının kullanımı ile daha bağlantılı gözükmektedir.⁴⁸

Sonuç

Bu çalışmanın amacı, ekonomik güvenlik söyleminin, çağdaş ekonomi kuramı ve güvenliğin sistemsel boyutlarının daha geniş çerçevesine nasıl yerleştirilebileceğini göstermektir. Çalışmanın temel sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

1. Çağdaş ekonomi kuramı ve sistem düşüncesi, ekonomik güvenliğin farklı kavramsallaştırmalarının ve bu konudaki farklı yaklaşımların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bir kavramsal çerçeve sağlamaktadır.

2. Farklı çalışma alanları ve düzeyleriyle ilgili güvenikleştirmeler, ekonomik güvenliğin tanımlanmasında ve anlaşılmasında temel bir mesele oluşturmaktadır. Tüm ekonomik faaliyetlerde bulunan risk unsuruna bağlı olarak, ekonomik güvenlik ifadesiyle ifade edilen durumlardaki olağanüstü durumun açığa vurulması gereklidir. Herhangi bir durumun (bağlam, eylem) olağanüstü niteliğinin göz ardı edildiği ekonomik güvenlikle ilgili değerlendirmeler, geçersiz ve hatta yanıltıcı semantik bir uygulama olarak görülebilir.

3. Ekonomik güvenlik, ekonomi ve finans alanlarında yeni olguların toplumsal hayatın her boyutunu etkilediği küreselleşme açısından özel bir rol oynamaktadır;

4. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve sonrasında küreselleşmenin ivmesini artırması, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bireylerin yaşamlarının ekonomik

---

⁴⁷ Conflict Prevention and Reconstruction Unit, *The Role of the World Bank in Conflict and Development: An Evolving Agenda*, Washington DC, Sosyal Gelişim Departmanı, Dünya Bankası, 2004, <http://siteresources.worldbank.org/INTCPR/214578-11128840126494/20482669/ConflictAgenda2004.pdf>, (Erişim: 27 Mayıs 2007)

⁴⁸ Stiglitz, *Making Globalization Work*.

boyutlarıyla gcl bağlantular içinde olan birey güvenliği kavramının öneminin artmasının nedenlerinden biri olarak da değerlendirilebilir.

Ekonomik güvenliğe yönelik olarak bundan sonra yapılacak araŖtırmalar Ŗu konuları içermelidir:

1. GvenlikleŖtirmenin ekonomik sektörlerdeki anlamı.
2. Ekonomi sektöründeki riskler, tehditler ve hassasiyetler arasındaki bağlantuların zgnlę.
3. Finansın her düzeyinde güvenlik (uluslararası, ulusal ve Ŗirket düzeyleri).
4. Ekonomik ve diğer sektörlerdeki güvenlik anlayıŖları arasında özellikle birey güvenliği temelinde geliŖtirilen iliŖkiler.